

Εργαστήριο Γεωργικής Χημείας

Εργαστήριο #5°

ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΔΙΑΛΥΜΑΤΑ

ΔΕΝ ΖΟΥΜΕ ΧΩΡΙΣ ΑΥΤΑ!!— ΡΥΘΜΙΣΗ pH ΔΙΑΛΥΜΑΤΩΝ

22/11/2011

Φίλιππος Βερβερίδης

Περιεχόμενα

- Ύλη
- Πείραμα
- Υλικά & Μέθοδοι
- Αποτελέσματα
- Συμπεράσματα

Αντικείμενο 5^{ου} Εργαστηρίου

- Η πέμπτη εργαστηριακή άσκηση αναφέρεται στη λειτουργία των ρυθμιστικών διαλυμάτων και στον προσδιορισμό του pH ρυθμιστικού υδατικού δ/τος .
- Ύλη 5ου εργαστηρίου Γεωργικής Χημείας:
- Η πέμπτη εργαστηριακή άσκηση αναφέρεται στα Ρυθμιστικά διαλύματα. Περιλαμβάνει τις παρ. 8.3.3, 8.3.3.1 και 8.3.3.2, δηλ. τις σελ. 132-και την αρχή της 137.

ΤΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΔΙΑΛΥΜΑΤΑ – ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Όσον αφορά τη σύσταση των Ρ.Δ. υπάρχουν δύο κατηγορίες:

A). Είναι μίγματα ασθενούς οξέος (HA) και του αντιστοίχου του άλατος (MA) που προέρχεται από την εξουδετέρωση του ασθενούς αυτού οξέος (HA) και μιας ισχυρής βάσης (MOH)

B). Είναι μίγματα ασθενούς βάσης (MOH) και του αντιστοίχου του άλατος (MA) που προέρχεται από την εξουδετέρωση της ασθενούς αυτής βάσης (MOH) και ενός ισχυρού οξέος (HA).

ΤΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΔΙΑΛΥΜΑΤΑ – (3)

Παραδείγματα Ρ.Δ.

Ασθενής Ηλεκτρολύτης
(Ασθ. Οξύ/ Ασθ. Βάση)

Αντίστοιχο
Άλας

Ισχυρός Ηλεκτρ.
(Ισχ. Βάση/ Ισχ. Οξύ)

?

?

?

?

?

?

?

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΛΥΜΑΤΩΝ

Τα Ρ.Δ. έχουν την ικανότητα να :

Αντιστέκονται στη μεταβολή της τιμής του pH τους όταν προστίθενται μέσα σε αυτά μικρές αλλά υπολογίσιμες ποσότητες διαλυμάτων οξέων ή βάσεων.

Τα Ρ.Δ. Χαρακτηρίζονται:

- 1) Από την τιμή pH του διαλύματός τους δηλαδή από τη ρυθμιστική τους ικανότητα και ...
- 2) Από τη ρυθμιστική χωρητικότητά τους

Τι είναι η ρυθμιστική ικανότητα των Ρ. Δ.;;;;

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΛΥΜΑΤΩΝ

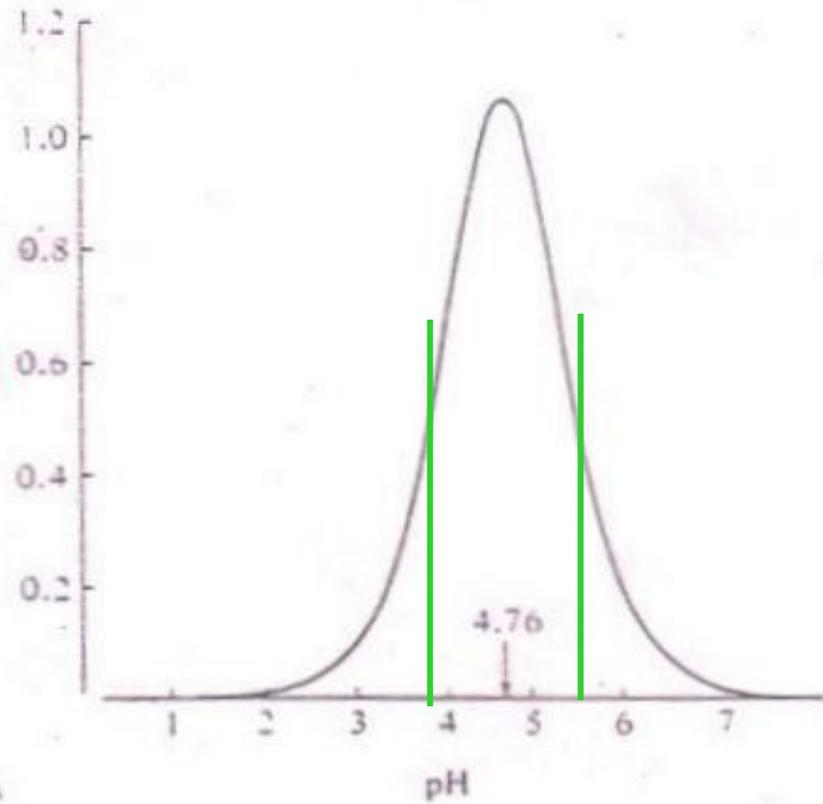
Τι είναι η ρυθμιστική ικανότητα των Ρ. Δ.;;;;
ΑΛΛΑ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΟΡΙΑ pH

Buffer capacity of the 1 M $\text{CH}_3\text{COOH}/1 \text{ M } \text{CH}_3\text{COONa}$ buffer system. The maximum of the peak occurs at $\text{pH} = 4.76$, which is also equal to $\text{p}K_a$.

Ρυθμιστική χωρητικότητα

$$\beta = \frac{d[B]}{d\text{pH}} = \frac{\Delta(\text{mol/l})}{\frac{\Delta \text{pH}}{\text{M} \Delta \text{NA}}}$$

3

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΛΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΟΜΕΝΩΣ...

Το pH των Ρ. Δ. Μεταβάλλεται με :

1. Αραίωση του διαλύματος (όχι όμως άπειρη)
2. Προσθήκη μικρών αλλά υπολογίσιμων ποσοτήτων διαλυμάτων ισχυρών οξέων ή βάσεων

ΕΞΙΣΩΣΗ HENDERSON-HASSELBALCH –

ΕΦΑΡΜ. ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΑΖΩΝ- [HA] & [MOH]

$$\text{pH} = \text{pK}_a + \log \left[\frac{[\text{ΑΣΘ. ΒΑΣΗ}]}{[\text{ΑΛΛΑΣ}]} \right] = \text{pK}_a + \log \left[\frac{[\text{ΒΑΣΗ}]}{[\text{ΟΞΥ}]} \right]$$

$$\text{pOH} = \text{pK}_b + \log \left[\frac{[\text{ΑΛΛΑΣ}]}{[\text{ΑΣΘ. ΒΑΣΗ}]} \right] = \text{pK}_b + \log \left[\frac{[\text{ΟΞΥ}]}{[\text{ΒΑΣΗ}]} \right]$$

ΕΞΙΣΩΣΗ

HENDERSON-HASSELBALCH

ΕΞΙΣΩΣΗ HENDERSON-HASSELBALCH –

ΕΦΑΡΜ. ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΜΑΖΩΝ- [HA] & [MOH]

$$pH = pK_a + \log \left[\frac{[BAΣH]}{[OΞY]} \right]$$

Όταν
[BAΣH] = [OΞY]

ΤΟΤΕ :::::→

$$pH = :::::; \quad pH = pK_a$$

Τότε το κάθε Ρ.Δ. έχει τη **μέγιστη** δυνατή ρυθμιστική του **χωρητικότητα**, δηλ. εμφανίζει τη **μέγιστη αντίσταση** σε μεταβολές αυτού του $pH = pK_a$

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ pH ΣΕ ΕΝΑ μη ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ

Έστω π.χ.

{A} Ένα **μη Ρ. Δ.** $V=1\text{Lt}$ $[\text{HCl}] = 1,8 \times 10^{-5}\text{M}$ δηλ. $\text{pH}=4,74$

&

{B} ένα **Ρ. Δ.** $V=1\text{Lt}$ $\text{CH}_3\text{COOH} / \text{CH}_3\text{COONa}$ Που βρίσκεται σε κατάσταση Χ. Ι. ($\text{pK}_a=4,74$)

$[\text{CH}_3\text{COOH}] = [\text{CH}_3\text{COONa}] = 0,1\text{M}$ $\text{pH} = ; ; ; ;$

$$\text{pH} = \text{pK}_a$$

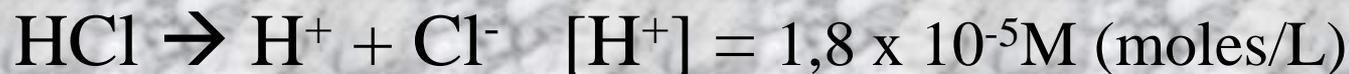
ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΗ 1 ml $[\text{HCl}] = 10\text{M}$

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ pH ΣΕ ΕΝΑ μη ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ

{A} Στο **μη Ρ. Δ.** $V=1\text{Lt}$ $[\text{HCl}] = 1,8 \times 10^{-5}\text{M}$ δηλ. $\text{pH}=4,74$

Το HCl ως ισχυρός ηλεκτρολύτης $\rightarrow$

ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΗ 1 ml [HCl]= 10M

Δηλαδή πάλι στο προστιθέμενο 1 ml HCl $\rightarrow \text{H}^+ + \text{Cl}^-$

Άρα $[\text{H}^+] = 10 \text{ M (10moles/L)}$ ή $10\text{mmoles/ml (10}^{-2}\text{moles/ml)}$

Επομένως $[\text{HCl}]_{\text{ολ}} = [\text{H}^+]_{\text{ολ}} = 1,8 \times 10^{-5}\text{moles} + 10^{-2}\text{moles} \Rightarrow$

0,000018

+0,01

= 0,010018 $\Rightarrow$

$[\text{H}^+] = 0,01\text{M} \Rightarrow \text{pH} = -\log(0,01) = -\log 10^{-2} \Rightarrow \text{pH} = 2$

$\Delta \text{pH} = \text{pH}_{\text{τελ}} - \text{pH}_{\text{αρχ}} = 2 - 4,74 = -2,74 \Rightarrow (-) \text{ ΠΤΩΣΗ}$

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ pH ΣΕ ΕΝΑ μη ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ

{B} Στο Ρ. Δ. $V=1\text{Lt}$ $\text{CH}_3\text{COOH} / \text{CH}_3\text{COONa}$
 $[\text{CH}_3\text{COOH}] = [\text{CH}_3\text{COONa}] = 0,1\text{M}$ $\text{pH} = 4,74$

Που βρίσκεται σε κατάσταση **X. I.** ($\text{pK}_a = 4,74$)

ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΗ 1 ml $[\text{HCl}] = 10\text{M}$

$$[\text{H}^+]_{\text{HCl}} = 10^{-2}\text{moles}$$

Αρχή Le Chatellier

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ pH ΣΕ ΕΝΑ μη ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ

{B} Στο Ρ.Δ. $V=1L$ $\text{CH}_3\text{COOH} / \text{CH}_3\text{COONa}$

$[\text{CH}_3\text{COOH}]_{\text{αρχ.}} = [\text{CH}_3\text{COONa}]_{\text{αρχ.}} = 0,1\text{M}$ Μετά την προσθήκη HCl θα επανέλθει σε κατάσταση X. I.

$$[\text{CH}_3\text{COOH}]_{\text{ολ}} = [\text{CH}_3\text{COOH}]_{\text{αρχ.}} + [\text{CH}_3\text{COOH}]_{\text{παρ./νέο}}$$

$0,1\text{moles} \qquad + 10^{-2}\text{moles} \Rightarrow$

$$[\text{CH}_3\text{COOH}]_{\text{ολ}} = 0,11\text{moles/L} = 0,11\text{M}$$

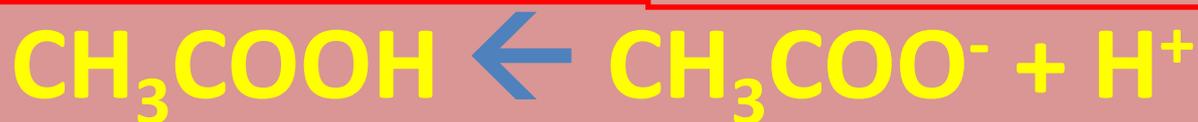
$$[\text{CH}_3\text{COO}^-]_{\text{ολ}} = [\text{CH}_3\text{COO}^-]_{\text{αρχ.}} - [\text{CH}_3\text{COO}^-]_{\text{καταν.}}$$

$0,1\text{moles} \qquad - 10^{-2}\text{moles} \Rightarrow$

$$[\text{CH}_3\text{COO}^-]_{\text{ολ}} = 0,1 - 0,01 = 0,09 \text{ moles/l (M)}$$

$$= \text{p}K_a + \lg \left(\frac{[\text{ΒΑΣΗ}]}{[\text{ΟΞΥ}]} \right)$$

$$= \text{p}K_a + \lg \left(\frac{[\text{CH}_3\text{COO}^-]}{[\text{CH}_3\text{COOH}]} \right)$$

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ. -ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ pH

ΣΕ ΕΝΑ ΜΗ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ

$$\text{pH} = \text{pK}_a + \log \left(\frac{[\text{CH}_3\text{COO}^-]}{[\text{CH}_3\text{COOH}]} \right)$$

$$\text{pH} = 4,74 + \log \left(\frac{0,09}{0,11} \right)$$

$$\text{pH} = 4,74 - 0,09 = 4,65$$

$\Delta \text{pH} = \text{pH}_{\text{τελ}} - \text{pH}_{\text{αρχ}} = 4,65 - 4,74 = -0,09 \implies (-)$ ΠΤΩΣΗ

ΣΥΓΚΡΙΝΕ

$\Delta \text{pH} = -2,74 \implies (-)$ ΠΤΩΣΗ pH μη Ρ.Δ.

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ pH ΣΕ ΕΝΑ μη ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ
ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΙΣΧΥΡΗΣ ΒΑΣΗΣ NaOH 10M

Έστω π.χ.

{A} Ένα μη Ρ. Δ. $V=1\text{Lt}$ $[\text{HCl}] = 1,8 \times 10^{-5}\text{M}$ δηλ. $\text{pH}=4,74$

&

{B} ένα Ρ. Δ. $V=1\text{Lt}$ $\text{CH}_3\text{COOH} / \text{CH}_3\text{COONa}$ Που βρίσκεται σε
κατάσταση X. I. ($\text{pK}_a=4,74$)

$[\text{CH}_3\text{COOH}] = [\text{CH}_3\text{COONa}] = 0,1\text{M}$ $\text{pH} = ; ; ; ;$

$$\text{pH} = \text{pK}_a$$

ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΗ 1 ml [NaOH]= 10M

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ pH ΣΕ ΕΝΑ μη ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΙΣΧΥΡΗΣ ΒΑΣΗΣ NaOH 10M

{A} Στο **μη Ρ. Δ.** V=1Lt [HCl]= $1,8 \times 10^{-5}M$ δηλ.
pH=4,74

ΓΙΝΕΤΑΙ

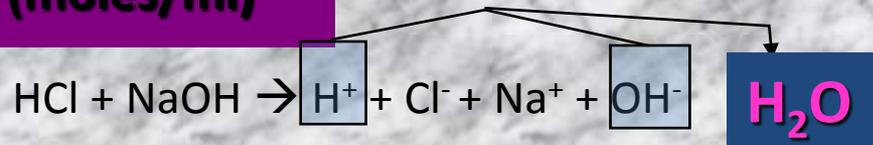
ΠΡΟΣΘΗΚΗ 1 ml

[NaOH]= 10M

HCl $\rightarrow$ H⁺ + Cl⁻ [H⁺] = $1,8 \times 10^{-5}M$ (moles/L)

NaOH $\rightarrow$ Na⁺ + OH⁻ ==>

[OH⁻] = $10 \times 10^{-3} = 10^{-2}$ (moles/ml)

$\text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}^+ + \text{OH}^-$

και επειδή [H⁺] < [OH⁻]

Εφαρμογή Αρχής Le Chatellier

$\text{H}_2\text{O} \leftarrow \text{H}^+ + \text{OH}^-$

Επομένως $[\text{OH}]_{\text{τελ}} = [\text{OH}^-]_{\text{αρχ}} - [\text{OH}^-]_{\text{καταν.}} = \{0,01 - [1,8 \times 10^{-5}]\}$ moles/L =>

$0,01 - 0,000018 = 0,009982 \Rightarrow [\text{OH}]_{\text{τελ}} = 9,98 \times 10^{-3}M \approx 10^{-2}M$

$[\text{OH}^-]_{\text{τελ}} = 10^{-2}M \Rightarrow \text{pOH} = -\log(0,01) = -\log 10^{-2} \Rightarrow \text{pOH} = 2 \Rightarrow \text{pH} = 14 - \text{pOH} = 12$

$\Delta \text{pH} = \text{pH}_{\text{τελ}} - \text{pH}_{\text{αρχ}} = 12 - 4,74 = 7,26 \Rightarrow (+)$ ΑΥΞΗΣΗ pH μη Ρ. Δ.

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ pH ΣΕ ΕΝΑ μη ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΙΣΧΥΡΗΣ ΒΑΣΗΣ NaOH 10M

{B} Στο Ρ.Δ. $V=1L$ CH_3COOH / CH_3COONa

$[CH_3COOH]=[CH_3COONa]=0,1M$ $pH=4,74$

Που βρίσκεται σε κατάσταση **X. I.** ($pK_a=4,74$)

ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΗ 1 ml $[NaOH]=10M$

Αρχή
Le Chatellier

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ pH ΣΕ ΕΝΑ μη ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΙΣΧΥΡΗΣ ΒΑΣΗΣ NaOH 10M

{B} Στο Ρ. Δ. $V=1L$ CH_3COOH / CH_3COONa

$[CH_3COOH]_{αρχ.} = [CH_3COONa]_{αρχ.} = 0,1M$ Μετά την προσθήκη NaOH θα επανέλθει σε κατάσταση Χ. Ι.

$$[CH_3COOH]_{ολ} = [CH_3COOH]_{αρχ.} - [CH_3COOH]_{καταν.}$$
$$0,1 \text{ moles} - 10^{-2} \text{ moles} \Rightarrow$$

$$[CH_3COOH]_{ολ} = 0,09 \text{ moles/L} = 0,09 M$$

$$[CH_3COO^-]_{ολ} = [CH_3COO^-]_{αρχ.} + [CH_3COO^-]_{παράχθ.}$$
$$0,1 \text{ moles} + 10^{-2} \text{ moles} \Rightarrow$$

$$[CH_3COO^-]_{ολ} = 0,1 + 0,01 = 0,11 \text{ moles/l (M)}$$

$$pH = pK_a + \log \left(\frac{[ΒΑΣΗ]}{[ΟΞΥ]} \right)$$

$$pH = pK_a + \log \left(\frac{[CH_3COO^-]}{[CH_3COOH]} \right)$$

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ Η ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Ρ.Δ.

ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ pH ΣΕ ΕΝΑ ΜΗ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ
ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΙΣΧΥΡΗΣ ΒΑΣΗΣ NaOH 10M

$$\text{pH} = \text{pK}_a + \log \left(\frac{[\text{CH}_3\text{COO}^-]}{[\text{CH}_3\text{COOH}]} \right)$$

$$\text{pH} = 4,74 + \log \left(\frac{0,11}{0,09} \right)$$

$$\text{pH} = 4,74 + 0,09 = 4,83$$

$$\Delta \text{pH} = \text{pH}_{\text{τελ}} - \text{pH}_{\text{αρχ}} = 4,83 - 4,74 = 0,09 \implies (+) \text{ ΑΥΞΗΣΗ pH Ρ. Δ.}$$

ΣΥΓΚΡΙΝΕ

$$\Delta \text{pH} = 7,26 \implies (+) \text{ ΑΥΞΗΣΗ pH μη Ρ. Δ.}$$

Πείραμα 1

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΟΞΕΙΔΩΣΗ ΑΙΘΑΝΟΛΗΣ (Αλκοολόμετρο)

Πειραματικά αποτελέσματα και ερωτήσεις

Ημερομηνία:.....

Όνοματεπώνυμο:.....

Αριθμός θέσης:.....

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1 Παρατηρήσεις επί των αντιδράσεων.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
παρασκευή C_2H_5OH με ζύμωση.	....
οξείδωση C_2H_5OH με CuO .	....
οξείδωση C_2H_5OH με $Na_2Cr_2O_7$	....